

H4A VOKAALIMERKKIEN NIMET

(päivitelty 27.10.2020)

H4 KIELIOPPI <https://gen.fi/h4.html>

H4A KIRJAIMET <https://gen.fi/h4a.html>

H4A Vokaalimerkkien nimet

<https://gen.fi/h4a-vokaalimerkkien-nimet.html>

SISÄLLYSLUETTELO

0. Johdanto

1. חולם cholam, "vahva"
2. חטף chataf, "sieppaus"
3. חיריק chirik, "kirskuminen"
4. סגול segol, "viinirypäleterttu"
5. פתח patach, "avaaja"
6. צרי tsere, "erilleen repiminen"
7. קובוץ kubuts, "kokoaminen"
8. קמץ kamats, "suljettava"
9. שווא shva, "turha"
10. שורוק shuruk, "suhina"

0. JOHDANTO

Masoreetit, jotka olivat keskiaikaisia juutalaisia kirjanoppineita ja perinteen siirtäjiä, kehittivät vokaalimerkit eli vokaaleja osoittavat pisteet ja viivat kirjainten ympärillä (nekudot) 600–700-luvuilla. Vokaalimerkkien nimet ovat maskuliineja, konsonanttien eli kirjainten nimet ovat puolestaan feminiinejä. Vokaalimerkkien nimet ovat keskiajan hepreaa (MH), jotkut ovat sen aikaista juutalaisten äidinkieltä arameaa tai arameasta lainattuja. Monikkomuotoina voidaan käyttää heprean im-päätteen rinnalla myös aramean taivutuksen mukaista monikon maskuliinin in-päätettä.

Shva-merkkiä lukuun ottamatta kaikkien vokaalimerkkien nimistä on olemassa kaksi tai useampia muotoja. Tässä dokumentissa käytetään Milon Even-Shoshanin -sanakirjan (osat 1–6, Israel 2003) antamia nykyheprealaisia muotoja.

[kuitenkin סְגוּל, Even-Shoshan סְגוּל (ilman dagesh-pistettä)]

Klassisen heprean oppikirjoissa käytetty muoto on mainittu. Jo noin tuhat vuotta aiemmin käyttöön otetuista vokaalikirjaimista (imot hakria) vain pitkän u-vokaalin merkille eli shurukille on annettu oma itsenäinen nimi.

Seuraavassa on lueteltu vokaalimerkkien nimet ja nimien merkitykset nimien heprealaisessa aakkosjärjestyksessä.

1. חֹלָם CHOLAM, "VAHVA"

Cholam-vokaalimerkin [cholem] nimi tarkoittaa "vahva, voimakas, terve". Se äännetään aina o:na. Cholam-vokaali on tavuopillisesti vahva äänne: Se supistuu harvoin katkovokaaliksi, toisin kuin kamats. O-vokaalia äännettäessä huulet muodostavat pyöreän ja ehjän ympyrän, joka sekin on kestävä ja vahva muoto (vertaa pyöreä putki).

Jos cholam-vokaalimerkkiin liittyy vav-vokaalikirjain, niin silloin sitä kutsutaan nimellä cholam male, "täysi cholam". Pelkkä vokaalipiste on nimeltään cholam chaser, "vajaa cholam".

חֹלָם \ חֹלָם חֹלָם
חֹלָם מְלֵא חֹלָם מְלֵא
חֹלָם חֹסֵר חֹלָם חֹסֵר

חֹלָם חֹלָם v. (29x) tulla voimakkaaksi, vahvistua, olla terve,
nähdä unta (levätessä ja unta nähtäessä vahvistutaan)

חֹלָם [חֹלָם] חֹלָם mask. (65x) uni, unen näkeminen

12 Niin hän näki unta (חֹלָם), ja katso, maan päälle oli asetettu tikapuut, joiden pää ulottui taivaaseen, ja katso, Jumalan enkelit kulkivat niitä myöten ylös ja alas. (1. Moos. 28:12)

4 Niiden vasikat vahvistuvat (חֹלָם), kasvavat kedolla; ne lähtevät tiehensä eivätkä enää palaja. (Job 39:4 [KR33 Job 39:7])

2. חֹטָף CHATAF, "SIEPPAUS"

Kolmeen vokaalimerkkiin (patach, segol ja kamats) voidaan yhdistää shva-merkki. Näitä yhdistelmämerkkejä kutsutaan nimellä chataf-vokaalit [chatef] eli sieppausvokaalit, lat. *shva compositum*, "yhdiste-shva".

Näitä merkkejä käytetään hepreassa kurkkuäänteiden yhteydessä, arameassa myös joissakin muissa kirjaimissa. Kieliopillisesti ne ovat ns. redusoituja eli vähennettyjä vokaaleja. Nykyisraelilaisen puhekielen lausumisessa tuo vähentäminen ei kuitenkaan kuulu.

Chataf-sana on arameaa ja tarkoittaa "pois nappaava, lyhentävä, sieppaava". Hepreassa merkitys on lähes sama: "sieppaus".

Chataf-juuri esiintyy myös klassisen kielionpin lyhyenä o-vokaalina lausuttavan kamatsin nimessä: kamets chatuf, "siepattu kamets". Nykyhepreassa merkkiä kutsutaan nimellä kamats katan, "pieni kamats".

חֲטָף, חֲטִיף, חֲטָפִים חֲטִיף, חֲטָפִים חֲטָפִים
 חֲטָף-פֶּתַח, חֲטָף-סְגוּל, חֲטָף-קִמְצָן
 חֲטָף פֶּתַח, חֲטָף סְגוּל, חֲטָף קִמְצָן
 חֲטָף קִמְצָן חֲטָף קִמְצָן חֲטָף

חֲטָף v. (3x) siepata, ryöstää mukaansa

21 Kun näette Silon tyttären tulevan ulos karkeloimaan, niin rynnätkää viinitarhoista ja ryöstäkää (חֲטָפְתֶּם) jokainen itsellenne vaimo Silon tyttäristä ja lähtekää Benjaminin maahan. (Tuom. 21:21)

9 Kätkössään hän väijyy, niin kuin leijona pensaikossa, hän väijyy siepatakseen (חֲטָף) kurjan; hän sieppaa (חֲטָף) kurjan, vetää hänet verkkoonsa. (Ps. 10:9, korjattu käännös)

3. חֲרִיק CHIRIK, "KIRSKUMINEN"

Chirik-vokaalimerkin [chirek] nimi tarkoittaa hampaiden kirskumista ja narskumista. I-vokaalia lausuttaessa hampaat ovat lähellä toisiaan.

Jos chirik-vokaaliin liittyy jod-vokaalikirjain, niin silloin sitä kutsutaan joko nimellä "chirik gadol, suuri chirik" tai "chirik male, täysi chirik". Pelkkä

vokaalipiste on nimeltään "chirik katan, pieni chirik" tai "chirik chaser, vajaa chirik".

חִירִיק, חִירִיק חִירִיק, חִירִיק
 חִירִיק קָדוֹל, חִירִיק מְלֵא, חִירִיק קָטָן, חִירִיק חָסֵר
 חִירִיק גָדוֹל, חִירִיק מְלֵא, חִירִיק קָטָן, חִירִיק חָסֵר

חִירִיק v. (5x) kiristellä (hampaitaan), irvistää, purra hammasta

12 Jumalaton miettii vanhurskaalle pahaa ja kiristelee (חִירִיק)
 hänelle hampaitansa. (Ps. 37:12)

9 Hänen vihansa raateli ja vainosi minua, hän kiristeli (חִירִיק)
 minulle hampaitansa. Viholliseni hiovat katseitaan minua vastaan.
 (Job 16:9)

4. סָגוֹל SEGOL, "VIINIRYPÄLETERTTU"

Segol-vokaalimerkin nimi on arameaa (סָגוֹל) ja tarkoittaa "viinirypäleterttu". Alkuaan se on ollut avoimen e:n merkki (foneettinen merkki ε, lausutaan e- ja ä-vokaalien välissä), nykyisin se lausutaan tavallisena (lyhyenä) e-vokaalina. Merkin muoto muistuttaa viinirypäleterttua.

סָגוֹל, סָגוֹל סָגוֹל

Heprean kielen viinirypäleterttu kuuluu samaan sanueeseen:

אֲשְׁכּוֹל [אֲשְׁכּוֹל] mask. (9x) viinirypäleterttu, kimppu

10 Viinipuussa oli kolme oksaa, ja samassa kun se alkoi versoa, sen kukat puhkesivat ja sen rypäleterttujen (אֲשְׁכּוֹלֵי תֵּיֶהָ) marjat kypsyivät. (1. Moos. 40:10, korjattu käännös)

14 Rakkaani on minulle hennakimppu (אֶשְׁקֶל-הַפָּר) Ein Gedin puutarhoissa. (Laul. 1. 1:14, korjattu käännös)

Nykyhepreaan viinirypäletertun väristä ja myöhemmin orvokin nimestä (lat. **Viola**) on tullut myös sinipunaista eli violettia (vaaleana myös nimellä liila) tarkoittava värin nimi:

סָגֵל סָגֵל mask. NH orvokki

סָגֵל סָגֵל adj. NH violetti, sinipunainen, "orvokinvärinen"

Huomaa myös heprean juuri

סָגַל j. valita itselleen, omistaa itselleen, pitää erityisenä

סָגֵל סָגֵל fem. (8x) omaisuus, omaisuuskansa

5. פֶּתַח PATACH, "AVAAJA"

Patach-vokaalimerkin nimi tarkoittaa "avaaja (tekijäkaava סִפּוּר:n mukaisesti)" ja se lausutaan aina (lyhyenä) a:na. A-vokaalia lausuttaessa suu on avattava auki. (Lääkärissä kurkkua tutkittaessa: "Sano a!") Patach tarkoittaa myös "kaivertaja".

Sanan lopussa olevan kurkkuäänteen yhteydessä voidaan tarvita myös patach ganuv ("varastettu patach") -merkkiä.

פֶּתַח, פֶּתַח פֶּתַח

פֶּתַח גָּנוּב, פֶּתַח פֶּתַח גָּנוּב, פֶּתַח פֶּתַח

פֶּתַח פֶּתַח v. (144x) avata, pi. kaivertaa

מִפְתָּח מִפְתָּח mask. (3x) avain

פֶּתַח פֶּתַח mask. (164x) oviaukko, portin aukko

6 Neljäkymmenen päivän kuluttua Nooa avasi (וַיִּפְתַּח) arkin ikkunan, jonka hän oli tehnyt. (1. Moos. 8:6)

7 Eikö niin: jos teet hyvin, voit kohottaa katseesi; mutta jos et hyvin tee, niin väijyy synti ovella (לְפֶתַח), ja sen halu on sinuun, mutta hallitse sinä sitä!" (1. Moos. 4:7)

6. צִירִי TSERE, "ERILLEEN REPIMINEN"

Tsere-vokaalimerkin nimi tarkoittaa "erilleen repiminen, rako". Se on yleensä pitkän e-vokaalin merkki, joskus myös lyhyen. Tsere-sana on arameaa. Nimi johtuu siitä, että e-vokaalia lausuttaessa huulet levitetään eli "revitään" mahdollisimman leveäksi raolleen.

צִירִי צִירִי mask. (aram.) erilleen repiminen, halkaiseminen, rako

צִירִי, צִירָה צִירִי, צִירָה

Aramean tsere-sanan taustalla on ilmeisesti heprean juuri

צָרָר v. (61x, 1. Moos. 32:8) "olla vahvasti lähellä"

trans. kääriä, kietoa, eristää, ahdistaa, osoittaa vihollisuutta, vastustaa, ottaa toiseksi aviovaimoksi, intr. olla ahdas, ahdistua

8 Jaakob pelkäsi kovin ja hänellä oli ahdistus (צָרָר). Hän jakoi kansan, joka oli hänen kanssansa, ja pikkukarjan ja raavaskarjan ja kamelit kahteen joukkoon. (1. Moos. 32:8 [KR 1933 1. Moos. 32:7], korjattu käännös)

8 Minun näköni on heikentynyt murheesta, hämärtnyt kaikkien vastustajieni (צָרָרִי) tähden. (Ps. 6:8, korjattu käännös)

7. קֻבּוּץ KUBUTS, "KOKOAMINEN"

Kubuts-vokaalimerkin toinen nimi on kibuts, joka on laajalti tunnettu nimitys alun perin maanviljelykseen keskittyvälle nykyisraelilaiselle yhteisomistustilalle. Nimi tarkoittaa yhteen kokoamista: Kibbutsi on paikka, jossa on koottu sekä ihmiset että varat yhteen. Vokaalimerkin nimi on

lyhentymä sanoista kibuts sfataim, "huulten kokoaminen". U-vokaalia lausuttaessa on "koottava" huulet yhteen.

קָבוּץ, קְבוּץ, קִבוּץ

קָבוּץ v. (127x, 1. Moos. 41:35) koota, kutsua koolle

קִבוּץ mask. (1x, Jes. 57:13) koottu joukko,
kokoelma, PBH kokoontuminen, yhteisö,
NH kibbutsi (yhteisomistustila)

35 Ja koottakoon (וְקִבְצוּ) näinä hyvinä vuosina, jotka tulevat, kaikki niiden sato ja kasattakoon viljaa faraon haltuun, talletettakoon sato kaupunkeihin ja säilytettäkään. (1. Moos. 41:35)

23 – – kaikkien kansojen kokoontuessa (בְּהִקְבִּיץ) yhteen, ja valtakuntien, palvelemaan Herraa. (Ps. 102:23, korjattu käännös)

8. קָמֵץ KAMATS, "SULJETTAVA"

Kamats-vokaalimerkin [kamets] nimi tarkoittaa "suljettava". Se on ääntynyt alkuaan o-vokaalina. Ashkenasijuutalaisten (Keski- ja Itä-Euroopassa asuneet juutalaissuvut, joidenkin laskelmien mukaan lähes 80 % kaikista juutalaisista, n. 12 miljoonaa) keskuudessa kamats lausutaan yleisesti yhä edelleen erityisesti Israelin ulkopuolella o-vokaalina: komots! (Isroel, Avrohom, omein jne.)

Myöhemmin Espanjan (hepr. Sfarad) juutalaisten keskuudessa kamats alettiin kuitenkin lausua a:na (mahdollisesti ladinon eli juutalaisespanjan vaikutuksesta). Tämän sefarditradition mukaisesti myös nyky-Israelin ohjeellisessa kirja- ja puhekielessä kamats lausutaan useimmissa tapauksissa a:na. Myös sefarditraditiossa on muistuma alkuperäisestä o-äänteestä: kamats katan ja chataf kamats, joissa kamats lausutaan o:na.

Nimi "suljettava" johtunee siitä, että yleisintä eli a-vokaalia lausuttaessa huulet ja suu ovat auki, o:ta lausuttaessa huulet "sulkeutuvat" pyöreäksi ympyräksi.

קָמֵץ, קָמֵץ קָמֵץ

קָמֵץ גְּדוֹל, קָמֵץ קָטָן, קָמֵץ חָטוּף, קָמֵץ חָטוּף-קָמֵץ

קמץ גדול, קמץ קטן, קמץ חטוף, חטף קמץ

קמץ קמץ v. (3x, 3. Moos. 2:2) sulkea kouraansa, ottaa kourallinen

קומץ קמץ mask. (4x, 1. Moos. 41:47) kourallinen, läjä

2 Ja vieköön sen papeille, Aaronin pojille, ja pappi ottakoon

(קמץ) kourallisen niitä jauhoja ja sitä öljyä ynnä kaiken suitsukkeen ja polttakoon tämän alttariuhriosan alttarilla suloisesti tuoksuvana uhrina Herralle. (3. Moos. 2:2)

47 Ja maa tuotti seitsemän yltäkylläistä vuotta, läjittäin

(לקמצים). (1. Moos. 41:47, korjattu käännös)

9. שׁוּא SHVA, "TURHA"

Shva-merkki on lainattu syyrian- eli arameankielisistä teksteistä, jossa sitä on käytetty painomerkkinä. Heprean kielessä samat kirjaimet (שׁוּא) tarkoittavat "turhuus, tyhjiys, vääräys, arvottomuus". Muistisääntönä voikin pitää shvan merkityksen osalta tuota heprealaista merkitystä: Shva on usein "turha" tai "tyhjä" eli sitä ei lausuta.

שׁוּא syyr. olla samanlainen, olla yhtä suuri,
Peshitta: olla arvollinen, olla riittävä

7 Sen tähden en katsonutkaan itseäni arvolliseksi (שׁוּיִת) tulemaan sinun luoksesi; vaan sano sana, niin minun palvelijani paranee. (Luuk. 7:7)

שׁוּא שׁוּא mask. (53x, 2. Moos. 20:7) turhuus, tyhjiys, vääräys,
arvottomuus

שׁוּא, שׁוּא נָח, שׁוּא נָע, שׁוּא מְרַחֵף
שׁוּא, שׁוּא נָח, שׁוּא נָע, שׁוּא מְרַחֵף

7 Älä turhaan (לִשְׁוֹן) lausu Herran, sinun Jumalasi, nimeä, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka hänen nimensä turhaan lausuu. (2. Moos. 20:7)

10. שׁוּרוּק SHURUK, "SUHINA"

Shuruk-vokaalimerkin [shurek] nimi tarkoittaa "suhina, vihellys". Se äännetään aina u-vokaalina. Suhistaessa ja vihelletäessä huulet ovat samassa asennossa kuin u-vokaalia lausuttaessa.

שׁוּרוּק, שׁוּרְק שׁוּרוּק, שׁוּרְק

שׁוּרְק v. (12x, 1. Kun. 9:8) viheltää, kutsua luokseen viheltämällä

מִשְׁרוּקִית מִשְׁרוּקִית fem. NH puhalluspilli, "vihellin"

שׁוּרְקוֹן שׁוּרְקוֹן mask. NH marsu, "suhisija"

8 Tämä temppele on tosin korkein, mutta jokainen, joka kulkee siitä

ohi, on tyrmistyvä ja viheltävä (וְשִׁרְקוּ); ja kun kysytään: "Miksi on Herra tehnyt näin tälle maalle ja tälle temppelelle?" niin vastataan: "Siksi, että he hylkäsivät Herran, Jumalansa, joka oli vienyt heidän isänsä pois Egyptin maasta, ja liittyivät muihin jumaliin ja kumarsivat niitä ja palvelivat niitä; sen tähden Herra on antanut kaiken tämän pahan kohdata heitä!" (1. Kun. 9:8–9)

26 Hän pystyttää viirin kaukaiselle kansalle ja viheltää (וְשִׁרְקוּ) sen luokseen maan äärestä. Ja katso, se tulee viipymättä, nopeasti. (Jes. 5:26)